

To driftige damer og noen til: Klinisk lingvistikk i Norge

Marianne Lind^{1,2} og Kristian E. Kristoffersen³

¹Statped sørøst

²Universitetet i Oslo

³Frambu kompetansesenter for sjeldne diagnoser

Språkvansker har antakelig eksistert så lenge menneskelig språk har eksistert, og det finnes beskrivelser av språk- og talevansker i svært tidlige skriftlige kilder fra oldtidens Egypt, ca. 3000–2200 f.Kr. (Tesak & Code, 2008). Som et språkvitenskapelig fagområde er imidlertid studiet av språk-, tale- og kommunikasjonsvansker forholdsvis nytt, ikke bare i norsk, men også i internasjonal sammenheng.¹ Lingvisten Roman Jakobson trekkes ofte fram som en pionér på feltet (Jakobson, 1941). Det var allikevel i kjølvannet av den chomskyanske revolusjonen av lingvistikken på 1960- og -70-tallet at interessen for språkvitenskapelige studier av avvikende eller atypisk språk virkelig vokste fram. Selve termen “klinisk lingvistikk” kom i bruk på 1980-tallet (Crystal, 1981).

I Norge var språkforskeren og fonetikerens Inger Moen gjennom store deler av sin akademiske karriere en viktig drivkraft i utviklingen av fagområdet klinisk lingvistikk. Hun var imidlertid ikke alene i dette arbeidet. Hanne Gram Simonsen kom til å bli en svært sentral makker for Moen, og sammen rekrutterte de både studenter, stipendiater og etablerte forskere til fagfeltet, først og fremst ved Universitetet i Oslo. I denne artikkelen vil vi beskrive fagfeltet

¹ Språk-, tale- og/eller kommunikasjonsvansker er vansker med å uttrykke seg og/eller forstå språklige ytringer som enten skyldes en kjent organisk (anatomisk, fysiologisk eller nevrologisk) skade eller sykdom, eller som er resultat av en avvikende eller forsinket tilegnelse av morsmålet, uten at det finnes noen kjent årsak til dette. Slike vansker kan være medfødte eller oppstå i løpet av livet. Videre er det viktig å skille mellom talevansker (artikulatoriske, motoriske vansker) og språkvansker (vansker på et kognitivt nivå), som begge i større og mindre grad vil føre til kommunikasjonsvansker. Samtidig finnes det personer som i liten grad har vansker som kan knyttes til språkssystemet, men som allikevel har kommunikasjonsvansker.

klinisk lingvistikk, med fokus på framveksten og utviklingen av feltet i Norge, spesielt ved Universitetet i Oslo, fra midten av 1980-tallet og fram til i dag.

Hva er klinisk lingvistikk?

I 1981 definerte Crystal fagfeltet på følgende måte: “Clinical linguistics is the application of linguistic science to the study of communication disability, as encountered in clinical situations” (Crystal, 1981: 1). Definisjonen er presis, men samtidig snever. For det første postulerer den en énveisrelasjon mellom lingvistikk og språkvansker. Crystal sier eksplisitt at “[t]he aim [of clinical linguistics] is to take the theories, methods and findings of linguistics, and to use them as a means of elucidating the nature of pathological conditions, insofar as these are manifested in (spoken or written) language. There is *no concern [...] to use pathological data as part of the process of illuminating various linguistic theories*” (Crystal, 1981: 7) (vår kursiv). For det andre spesifiseres klinisk lingvistikk til studiet av kommunikasjonsvansker slik de opptrer i kliniske kontekster, som hos Crystal avgrenses til medisinske og pedagogiske situasjoner. Alle de ikke-kliniske kontekstene er altså utelatt. For personer med språk- eller talevansker er det imidlertid disse hverdagslivets kommunikasjonsituasjoner som er de aller viktigste. Hvordan kommunikasjonsvanskene påvirker muligheten for deltakelse i vanlig sosialt liv, i arbeid og fritidsaktiviteter, i samtaler med familie, venner og kollegaer, og hva slike vansker gjør med rollefordeling og interaksjonsmønstre, er temaer som utelukkes i Crystals definisjon, men som i årenes løp er blitt inkludert i en videre definisjon av fagfeltet klinisk lingvistikk.

En slik videre definisjon finner vi allerede i 1987, i det første nummeret av tidsskriftet *Clinical Linguistics & Phonetics* (CLP) der redaktørene ønsker velkommen artikler “either applying linguistic/phonetic analytic techniques to clinical problems, or showing how clinical data contribute to theoretical issues in linguistics/phonetics” (Ball & Kent, 1987: 2). Samtidig presiserer de at klinisk lingvistikk ikke er det samme som logopedi. Klinisk lingvistikk bygger på og er avhengig av både logopedien og lingvistikken, samtidig som det nye fagfeltet ses som en brobygger mellom den mer teoretisk orienterte lingvistikken og den mer praksisorienterte logopedien. Redaktørene av CLP åpner også for at fagfeltet må omfatte mer enn kommunikasjonsvansker slik de opptrer i kliniske situasjoner. Interaksjonen mellom klinisk lingvistikk og sosiolingvistikk trekker de fram som spesielt viktig, og de poengterer at “clinicians need to [...] be aware that the language produced in clinic, under

one particular condition, is not fully representative of a patient's linguistic repertoire" (Ball & Kent, 1987: 3).

I tillegg til åpningen av fagfeltet klinisk lingvistikk mot kommunikasjonskontekster som ikke er kliniske, ønsker redaktørene seg også studier av "normative linguistic behaviour against which to judge the non-normal" (Ball & Kent, 1987: 4). Før vi kan si at noe er avvikende eller atypisk, må vi vite hvordan det vanligvis er, og det inkluderer å vite noe om den typiske variasjonsbredden for det fenomenet vi undersøker. I Norge har slike baselinestudier fått en naturlig plass innenfor den kliniske lingvistikken. For eksempel har vi takket være blant andre Hanne Gram Simonsen og kollegaer fått et godt kunnskapsgrunnlag om mønstrene og variasjonen i språktilegnelsen hos normalspråklige barn med norsk som morsmål (f. eks. Kristoffersen & Simonsen, 2006, 2012; Ragnarsdóttir, Simonsen & Plunkett, 1999; Simonsen, 1990).

Den mer omfattende definisjonen som Ball og Kent (1987) presenterer, ser altså klinisk lingvistikk i et toveis, gjensidig samspill med allmennlingvistikken og trekker inn så vel typisk variasjon som mangfoldet av kontekster språk finnes i, som relevant for fagfeltet. Dette er blitt en gjengs definisjon av området, både i Norge (Moen, 1995) og internasjonalt (Ball, Perkins, Müller & Howard, 2008).

Utviklingen av fagfeltet internasjonalt

Selv om klinisk lingvistikk som nevnt har røtter langt tilbake i historien, er fagfeltet altså nokså nytt som en distinkt språkvitenskapelig disiplin. Roman Jakobsons bok fra 1941 om likheter og forskjeller i fonologiske strukturer i barnespråk og i taleproduksjonen hos personer med afasi regnes som et viktig utgangspunkt for den lingvistiske dreiningen i studiet av språktilegnelse og språkvansker. Det var imidlertid ikke før etter utgivelsen av boken i engelsk oversettelse (Jakobson, 1968) at den virkelig fikk innflytelse på ny forskning i Storbritannia og USA (Perkins, 2011). En annen og svært viktig årsak til den økende interessen for studier av språktilegnelse og språkvansker, var den kognitive og psykologiske vendingen i lingvistikken som startet med utgivelsen av Noam Chomskys *Syntactic structures* (1957), utgangspunktet for den retningen i lingvistikken som kalles generativ lingvistikk. Det er ikke så å forstå at generativ lingvistikk ble enerådende som teoretisk rammeverk for klinisk lingvistiske studier, men med denne retningen ble det i større grad åpnet for å

bruke avvikende språk som data for å si noe om språklige strukturer og prosesser generelt.

I løpet av 1970-tallet vokste fagfeltet klinisk lingvistikk fram i Storbritannia og i USA, med et økende antall publikasjoner og med tverrfaglig samarbeid mellom lingvister, fonetikere og logopeder (Powell & Ball, 2009). Og i 1987 fikk altså fagfeltet sitt eget tidsskrift. *Clinical Linguistics & Phonetics*, som siden 2007 har kommet ut med 12 nummer hvert år, har vært – og er – en av flere viktige, internasjonale publiseringskanaler også for norske forskere innen klinisk lingvistikk. Inger Moens arbeid, “A case of the ‘foreign-accent syndrome’” (1990), var den første artikkelen fra en norsk forsker i tidsskriftet, og det foreløpig siste bidraget er et spesialnummer under utgivelse, om kartleggingsverktøyet *Cross-Linguistic Lexical Tasks* (CLT), redigert av Hanne Gram Simonsen og Ewa Haman.

I 1991 ble *The International Clinical Phonetics and Linguistics Association* (ICPLA) stiftet i Cardiff. Foreningen har siden avholdt en internasjonal konferanse minst annethvert år. I 2010 ble den 13. ICPLA-konferansen arrangert i Oslo med om lag 180 deltakere fra store deler av verden. Vertskap var Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo og (daværende) Bredtvet kompetansesenter.² ICPLA hadde i perioden 1991–2014 tre presidenter: William Hardcastle (1991–2000), Martin Ball (2000–2006) og Sara Howard (2006–2014). Den sittende presidenten er Hanne Gram Simonsen, som ble valgt på ICPLA-konferansen i Stockholm i 2014.

Klinisk lingvistikk i Norge

Også i Norge finner vi faglitterære beskrivelser av språkvansker fra lenge før klinisk lingvistikk ble et begrep. Et svært tidlig eksempel er Løchen (1888). Løchen var filosof, psykolog og litteraturforsker og sies å være den første nordmann som besøkte Wilhelm Wundts laboratorium i Leipzig, verdens første psykologiske laboratorium, etablert i 1879 (Christiansen, 1985). Det internasjonalt best kjente av de tidlige, medisinske arbeidene om avvikende språk eller tale fra en norsk forsker, er nevrologen Georg Herman Monrad-Krohnns beskrivelse av en ung, norsk kvinne som fikk en omfattende, venstresidig hjerneskade etter å ha blitt truffet av en granatsplint under et bombeangrep i Oslo i 1941 (Monrad-Krohn, 1947). Skaden førte til afasi og avvikende prosodi, på en slik måte at hun fikk en tysklignende aksent, noe som sosialt

² I forbindelse med omorganiseringen av det statlige spesialpedagogiske støttesystemet skiftet Bredtvet kompetansesenter navn til Statped sørøst, fagavdeling språk/tale 1. januar 2013.

sett var svært vanskelig for henne både under og etter krigen. Denne pasienten er et av relativt få eksempler i faglitteraturen på det som kalles “foreign-accent syndrome”, et fenomen Inger Moen publiserte flere internasjonalt anerkjente arbeider om (f. eks. Moen, 1991, 2006).

De første lingvistisk baserte arbeidene i Norge om språkvansker som vi kjenner til, er to hovedfagsoppgaver og en magistergradsavhandling fra 1980-tallet, alle mer eller mindre deskriptivt orienterte studier av språkstruktur og språkbruk hos personer med språkvansker. Feilberg (1982) skriver om språket hos et barn med ervervet afasi, Michalsen (1983) skriver om språket hos en psykisk utviklingshemmet gutt, mens Uri (1988) beskriver språket hos fire voksne personer med Brocas afasi. Ingen av disse studiene ble gjennomført i tilknytning til noe egentlig fagmiljø i klinisk lingvistik – for det fantes ennå ikke i Norge.³

Etablering og oppbygging av fagfeltet ved Universitetet i Oslo

I 1985 forsvarte Inger Moen doktoravhandlingen sin ved Universitetet i Oslo: *Konduksjonsafasi: En fonologisk analyse av spontantalen*. Moen var på det tidspunktet ansatt ved engelskseksjonen ved det som da het Det historisk-filosofiske fakultet. Men i og med dreiningen av det faglige interessefeltet hennes, var et naturlig neste skritt for henne etter avlagt doktorgrad å ta initiativ til at anvendt lingvistik ble etablert som eget fag ved Universitetet i Oslo (Simonsen et al., 2010). Faget ble lagt til Senter for språkpedagogikk og hadde to studieretninger: translologi og språkavvik. Moens stilling ble overført til det nye senteret i 1989, og fra da av var fagfeltet klinisk lingvistik etablert i Norge. Da anvendt lingvistik gjennom omorganisering av Det historisk-filosofiske fakultet i 1990 ble knyttet til allmennlingvistikken, begynte etter hvert også allmennlingvister, i første rekke Hanne Gram Simonsen og Kristian E. Kristoffersen, å interessere seg for språkvansker og klinisk lingvistik.

På 1990-tallet og framover veiledet Moen, Simonsen, Kristoffersen og andre som senere sluttet seg til fagfeltet, flere kandidater i klinisk lingvistik både til hovedfag/mastergrad og doktorgrad. Samveiledning ble fra starten av normen. Den første hovedfagsoppgaven var Meyer (1994), en analyse av avvikende fonologi hos en gutt med spesifikke språkvansker. Etter årtusenskiftet kom det flere masteroppgaver: Magnussen (2006) er en studie av syntaktisk forståelse hos tre personer med Down syndrom, og Wium (2006) er en studie av verbalmorfologi og verbforståelse hos tre personer med cri du chat-syn-

³ Det finnes også senere, enkeltstående eksempler på relevante studier som ikke har noen primær forankring i et klinisk-lingvistisk fagmiljø (f. eks. Berntzen, 2003; Eilertsen, 2014; Grimstad, 2011; Johannessen, 2010; Kovalchuk, 2012; Selås & Helland, under utgivelse).

drom. Videre leverte Dalby sin masteroppgave om verbalmorfologi hos russiske og norske pasienter med Alzheimers sykdom i 2007, og Bruhn sin om syntaktisk forståelse ved Brocas afasi i 2008. I 2011 kom tre masteroppgaver: Hansen (2011) om atypisk konsonantproduksjon hos ei jente med fonologiske vansker, Mosgren (2011) om hvordan nevrologisk friske personer med norsk som henholdsvis førstespråk og andrespråk presterer på en afasitest, og Romøren (2011) om tonelagsproduksjon hos barn med typisk utvikling og barn med høytfungerende autisme. Ribu leverte sin oppgave om hvilken rolle billedlighet og fonologisk naboskapstetthet spiller i språkprosessering hos normalspråklige personer og personer med afasi i 2012. To oppgaver ble levert i 2015, Løver (2015) og Strand (2015), som begge bygger på data fra barn uten språkvansker, og dermed gir et bidrag til baseline-kunnskap om normal språkutvikling. Den foreløpig siste masteroppgaven i klinisk lingvistikk fra Universitetet i Oslo er Bøyum (2016) om en ny ordassosiasjonstest for norsk. Denne oppgaven bidrar både med utvikling av et nytt kartleggingsverktøy og baseline-kunnskap i form av normlister for ulike aldersgrupper.

Den første doktoravhandlingen etter at fagfeltet var etablert, var Helene Uris (1997), som handler om syntaktisk forståelse hos afasirammede personer med ikke-flytende talepreg. Kirsten Meyer Bjerkan (2000) var den neste. Som i hovedfagsoppgaven sin valgte hun også nå barn med spesifikke språkvansker som tema, men fokuserte denne gangen på tilegnelse av verbalmorfologi. To år etter disputerte Marianne Lind på en avhandling om samarbeid i samtaler der en av deltakerne har afasi (Lind, 2002). I grenseflaten mot psykologi ligger Janne von Koss Torkildsens avhandling (2008). Torkildsen sammenliknet leksikalsk prosessering hos barn med typisk og barn med atypisk språkutvikling ved hjelp av eksperimentelle metoder. Den foreløpig siste doktoravhandlingen innen klinisk lingvistikk i Norge var Monica Knophs avhandling om afasi og flerspråklighet (Knoph, 2015). Knoph var for øvrig den første logopeden som ble rekruttert til en stipendiatstilling i klinisk lingvistikk, noe som kan ses som en anerkjennelse av det grunnleggende tverrfaglige ved fagfeltet. De øvrige stipendiatene i klinisk lingvistikk ved Universitetet i Oslo har hatt hovedfag eller mastergrad i lingvistikk, nordisk språk eller språk, logikk og informasjon.

Forskergruppen i klinisk lingvistikk og språktilegnelse

I første halvdel av 2000-tallet ble det stadig tydeligere uttrykt ønske ved universitetet om at forskere skulle samarbeide, gjerne innenfor forskergrupper, om søknader, prosjekter og publikasjoner. På mange fagområder, særlig innen naturvitenskap og medisin, var ikke slikt samarbeid noe nytt, men innenfor

humaniora sto tradisjonen med forskere som arbeidet og publiserte alene, sterkt. Også på Det historisk-filosofiske fakultet ved Universitetet i Oslo ble det arbeidet for å etablere forskergrupper. Dette skjedde ikke uten motstand. Men innen klinisk lingvistikk var det ikke noen motstand, men tvert imot et uttalt ønske om å etablere en slik gruppe. Det er kanskje ikke så overraskende i og med at fagfeltet klinisk lingvistikk i så vel problemstillinger som empiri og metoder har bånd til både naturvitenskap og medisin. Nasjonalt (se nedenfor) og internasjonalt finnes det mange eksempler på samarbeid mellom disse fagfeltene.

Forskergruppen i klinisk lingvistikk og språktilegnelse ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier besto i utgangspunkt av to seniorforskere – Inger Moen og Hanne Gram Simonsen – og de stipendiatene og mastergradsstudentene de veiledet. Enkeltstående forskere fra samarbeidende institusjoner var også affiliert til gruppen. Moen forsket først og fremst på fonetiske og fonologiske vansker ved afasi, og spesielt på prosodi (f. eks. Moen, 2007; Moen & Sundet, 1996), mens Simonsens primære forskningsfelt var språktilegnelse og språkvansker hos barn, med spesielt fokus på verbal-morfologi (f. eks. Ragnarsdóttir et al., 1999; Simonsen & Bjerkan, 1998). Begge veiledet imidlertid på et bredt spekter av områder innenfor klinisk lingvistikk, og de utvidet stadig forskningsfeltene sine i samarbeid med hverandre og andre (f. eks. Moen, Simonsen, Øksengård & Engedal, 2004; Simonsen & Lind, 2002; Torkildsen et al., 2006). Eksperimentell fonetikk var et av de feltene de samarbeidet særlig tett med hverandre og med kollegaer ved Queen Margaret University, Edinburgh og ved Matematisk institutt, Universitetet i Oslo om (f. eks. Moen, Simonsen, Huseby & Grue, 2001; Simonsen & Moen, 2004; Simonsen, Moen & Cowen, 2008). På dette området etablerte de også en fonetisk lab med ulike typer utstyr for å undersøke artikulasjon, blant annet ultralyd og elektropalatografi.

Rundt år 2000 ble en tredje seniorforsker – Kristian E. Kristoffersen – knyttet til gruppen. Kristoffersen forsket blant annet på språkferdigheter hos barn med diagnosen cri du chat-syndrom, etter hvert i samarbeid med Hanne Gram Simonsen og Nina Gram Garmann (Kristoffersen, 2008, 2009, 2012; Kristoffersen, Garmann & Simonsen, 2014). Han tok også initiativet til å få laget en norsk tilpasning av kartleggingsverktøyet *MacArthur-Bates Communicative Development Inventories* (MB-CDI) (Fenson et al., 2007). En viktig motivasjon for dette arbeidet var behovet for å utvikle verktøy som kunne få fram kunnskap om typisk språkutvikling, som et sammenlikningsgrunnlag for atypiske språkferdigheter og atypisk språkutvikling. Hanne Gram Simonsen kom snart med i dette arbeidet, og sammen ledet Kristoffersen og

Simonsen normeringsstudien av norske barns språkutvikling, der 6574 barn ble kartlagt ved hjelp av den norske versjonen av MB-CDI. Da studien ble gjennomført i 2008–2009, var det den største i verden utført med dette verktøyet, og den første hvor foreldrene fylte ut spørreskjemaene via internett (Kristoffersen et al., 2013; Simonsen, Kristoffersen, Bleses, Wehberg & Jørgensen, 2014). Dataene fra den norske CDI-undersøkelsen er gjort tilgjengelige i WordBank, en åpen database (Frank, Braginsky, Yurovsky & Marchman, under utgivelse).⁴ De norske MB-CDI-skjemaene brukes også i en pågående longitudinell studie av et barn med cri du chat-syndrom (Kristoffersen, under arbeid).

Mot slutten av 2000-tallet ble ytterligere to forskere knyttet til forskergruppen gjennom postdoktorstillinger: Marianne Lind på afasi (fra 2008) og Nina Gram Garmann på tidlig språkutvikling hos barn (fra 2010). Omtrent samtidig (fra 2007) kom virksomheten i forskergruppen inn i enda fastere former med ukentlige forskergruppemøter og oppstart av en fast seminarrekke – *Forum for klinisk lingvistikk og språktilegnelse* – der medlemmer av forskergruppen eller inviterte gjester presenterer pågående prosjekter. Forumet møtes fire–fem ganger hvert semester, og terskelen for å presentere og delta i diskusjonene er lav. En tydelig strategi for forskergruppen har vært å involvere studenter som assistenter i ulike forsknings- og utviklingsprosjekter. Dette har vært en god måte å rekruttere studenter og stipendiater til fagfeltet på, samtidig som det har vært nødvendig med vitenskapelig assistanse for å få gjennomført empirisk omfattende prosjekter. Fra slutten av 2000-tallet og framover har forskergruppen også prioritert å reise bort sammen på et skriveseminar en gang i året. Disse samlingene har vært viktige for så vel framdriften i de mange samarbeidsprosjektene som for det sosiale samholdet i gruppen.

Nasjonalt og internasjonalt samarbeid

Klinisk lingvistikk er et fagfelt med tette forbindelseslinjer til andre fagområder – logopedi, spesialpedagogikk, psykologi, medisin, allmenn fonetikk og lingvistikk er noen eksempler. Samarbeidet med personer og miljøer fra tilgrensende og overlappende fagfelt nasjonalt og internasjonalt har vært viktig for utviklingen av klinisk lingvistikk i Norge.

Allerede mens hun arbeidet med doktorgradsprosjektet sitt, tok Inger Moen initiativ til fagutveksling med det logopediske praksisfeltet. Hun hadde jevnlig møter med tre logopeder i afasiteamet ved Bredtvet senter for logopedi (Bjørn Grøtting, Eli Qvenild og Signe Vittersø) der de diskuterte måter å klasifisere afasi på og språkvanskene hos noen av de personene logopedene

⁴ <http://wordbank.stanford.edu/>

arbeider med. Mot slutten av 1980-tallet holdt Moen forelesninger om fonetikk og lingvistikk på Bredtvet, og våren 1991 fulgte sju logopeder fra Bredtvet undervisningen i semesteremnet i anvendt lingvistikk med spesialisering i språkavvik ved Universitetet i Oslo. I tillegg til en teoretisk innføring i lingvistikk og studiet av avvikende språk skulle studentene gjennomføre analyser av autentisk språkmateriale. Analysene ble gitt ut som en internt publisert artikkelsamling (Moen (red.), 1992). Noen av logopedene tok også det etterfølgende grunnfagstillegget.

I 2000 ble to språkforskere med bakgrunn i klinisk lingvistikk ansatt på Bredtvet kompetansesenter.⁵ Det var Kirsten Meyer Bjerkan, med kompetanse på barn med spesifikke språkvansker, og Marianne Lind, med kompetanse innen afasi. En annen av forskerne med doktorgrad i klinisk lingvistikk, Janne von Koss Torkildsen, begynte i 2009 som postdoktor ved Institutt for biologisk og medisinsk psykologi, Universitetet i Bergen, der masterprogrammet i helsefag – logopedi er plassert. I 2011 ble hun ansatt som førsteamanuensis i logopedi samme sted (fra 2012 som professor), og fra 2013 som førsteamanuensis i logopedi ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo. Disse ansettelsene kan oppfattes som klare anerkjennelser av at kompetanse innen klinisk lingvistikk er viktig også for det logopediske praksis- og forskningsfeltet. Ansettelsene styrket også mulighetene for samarbeid mellom det klinisk-lingvistiske forskningsmiljøet og det logopediske fagfeltet (f. eks. Kirmess & Lind, 2011; Moen & Skogdal, 2006).

Forskergruppen har også samarbeidet med medisinske fagmiljøer, blant annet om en norsk “hearing in noise”-test (Myhrum & Moen, 2008; Myhrum, Tvete, Heldahl, Moen & Soli, 2015), om oppfattelse av tonelag og prosessering av verbalmorfologi hos personer med Alzheimers sykdom (Moen et al., 2004; Simonsen, Moen, Øksengård & Engedal, 2004) og om “foreign-accent syndrome” (Moen, Becker, Günther & Berntsen, 2007).

Utenfor Norge har forskergruppen samarbeidet med enkeltforskere og forskningsmiljøer i en rekke land, blant annet i Danmark, Finland, Island, Nederland, Polen, Russland og Storbritannia, både i form av enkeltstående forskningsprosjekter og i form av forskernettverk. Noen få eksempler på enkeltstående prosjekter som har involvert internasjonalt samarbeid, er studiene av preteritumstilegnelse i norsk og islandsk (Ragnarsdóttir et al., 1999), av artikulasjonsmønstre for norske konsonanter (Simonsen et al., 2008), av koherensmekanismer i narrativer produsert av personer med afasi (Korpi-

⁵ Før 2000 var det ansatt to fonetikere, men altså ingen lingvist ved kompetansesenteret. I dag er tre fonetikere, tre lingvister og en logoped med doktorgrad i lingvistikk knyttet til avdelingen (Statped sørøst, fagavdeling språk/tale).

jaakko-Huuhka & Lind, 2012) og av tilegnelse av konsonanttiming i engelsk og norsk (Payne, Post, Garmann & Simonsen, under utgivelse). Eksempler på nordiskfinansierte nettverk som medlemmer av forskergruppen har vært med i, er *The Nordic network for research and postgraduate studies in neuro-linguistics* (1997–2000), *Variation in speech production and speech perception* (VISPP) (2004–2009) og *Phonological and lexical acquisition in mono- and bilingual children in the Nordic and the Baltic states* (NorPhLex) (2012–2014). Forskergruppens medlemmer – ikke minst Hanne Gram Simonsen – har også vært aktive i to store, europeiske forskernetverk om henholdsvis kartlegging av spesifikke språkvansker hos flerspråklige barn (COST Action IS0804, BiSLI) og kartlegging og rehabilitering av språkvansker hos personer med afasi (COST Action IS1208, CATs).⁶

Formidling og praksisrelaterte ressurser

Innenfor et fagfelt som klinisk lingvistikk er det viktig at forskerne lytter både til praktikere som arbeider med personer med språkvansker, og til de som har en språkvanske og deres pårørende, når forskningsprosjekter skal utvikles og resultatene formidles. Formidling av forskningsbasert kunnskap rettet mot så vel studenter og fagfolk som brukergrupper har vært en viktig del av forskergruppens arbeid. Dette har resultert i flere lærebøker og praksisrelaterte fagbøker, også i samarbeid med aktører i praksisfeltet (Kristoffersen & Simonsen, 2012; Lind, Haaland-Johansen, Knoph & Qvenild (red.), 2010; Lind & Kristoffersen, 2014; Lind, Uri, Moen & Bjerkan, 2000) og i en digital læringsressurs om afasi fra et klinisk-lingvistisk perspektiv: *Afasi og språk* (Moen, Lind, Simonsen, Qvale & Skaar, 2001).

Videre har forskergruppen oversatt og tilrettelagt en rekke språkkartleggingsverktøy for barn og voksne fra ulike språk til norsk. Noen er nevnt tidligere i artikkelen (CLT og MB-CDI – begge verktøy for å kartlegge vokabular hos barn, og for MB-CDIs vedkommende også grammatikk i noen grad). Andre kartleggingsverktøy som forskergruppens medlemmer har tilpasset til norsk, er *Frenchay dysartritest* (Enderby, 1998), *Verb- og setningstesten* (VOST) (Bastiaanse, Lind, Moen & Simonsen, 2006), *Kartlegging av prosodiske trekk* (PEPS-C) (Peppé et al., 2010) og LARSP (*Language Assessment Remediation and Screening Procedure*) (Ribu, Simonsen, Løver, Strand & Kristoffersen, under arbeid).

Forskergruppen har også utviklet et omfattende, nettbasert formidlingsprosjekt. Grunntanken i dette prosjektet, som ble finansiert av Det humanistiske fakultet ved Universitetet i Oslo, var at forskningsformidling er en toveis

⁶ <http://www.bi-sli.org/>, <http://www.aphasiatrials.org/>

kommunikasjonsprosess mellom forskere og de som trenger kunnskapen forskerne utvikler. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid med brukerorganisasjoner (Afasiforbundet i Norge, som på den tiden også omfattet Foreldreforeningen for barn med språkvansker) og faglige kompetansemiljøer (Frambu kompetansesenter for sjeldne diagnoser, Norsk logopedlag og Statped). Resultatet av prosjektet var nettstedet *Språkvansker*⁷ som ble lansert i 2012. Nettstedet formidler forskningsbasert kunnskap om ulike typer språk- og talevansker og informasjon om tester og kartleggingsmateriell forskergruppen har vært med på å utvikle eller tilrettelegge for norsk. I tillegg gir nettstedet forskere og praktikere adgang til ulike forsknings- og undervisningsressurser, deriblant *Afasi og språk* (se ovenfor) og *Ordforrådet*, en leksikalsk database der ordene er kodet for en rekke faktorer knyttet til form, bruk og betydning (Lind, Simonsen, Hansen, Holm & Mevik, 2015).

MultiLing – Senter for flerspråklighet

I 2010 ble fagmiljøet i klinisk lingvistikk involvert i arbeidet med å skrive en søknad om et senter for fremragende forskning innen flerspråklighet, sammen med flere andre miljøer ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier. Søknaden ble innvilget, og 1. juni 2013 åpnet MultiLing – Senter for flerspråklighet. Etter at forskergruppen ble en del av MultiLing, er flere personer blitt knyttet til gruppen i postdoktor-/forskerstillinger, blant andre Valantis Fyndanis, Hana Gustafsson, Gözde Mercan, Yulia Rodina og Emel Türker-van der Heiden.

En av MultiLings sentrale ambisjoner er å bygge bro mellom språk-sosiologiske og språkpsykologiske tilnærminger til språk og flerspråklighet, to forskningsområder som tradisjonelt har vært adskilte innenfor språkviten-skapen. Dette skjer gjennom forskningssamarbeid på tvers av disse tilnær-mingene innen flerspråklig kompetanse og praksis gjennom hele livsløpet og innen forvaltning av flerspråklighet i samfunnet. Et av de prosjektene som eksplisitt søker å inkorporere så vel psykolingvistiske som sosiolingvistiske metoder og forståelsesrammer, dreier seg om demens hos flerspråklige og ledes av Jan Svennevig. Prosjektet er støttet av Norges forskningsråd med to rekrutteringsstillinger i perioden 2016–2019. Forskergruppens medlemmer (spesielt Lind og Simonsen) var sterkt delaktige i utformingen av pro-sjektsøknaden, og er sammen med gamle og nye kollegaer ved MultiLing med i prosjektet. Dermed knyttes forskergruppen og fagfeltet klinisk lingvistikk også tettere sammen med det øvrige fagfellesskapet ved MultiLing.

⁷ <http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/sprakvansker/>. I forbindelse med en utvidelse av nettstedet vil det fra 2017 skifte navn til *Språk gjennom livet*.

Fra 2016 er fagfeltet klinisk lingvistikk også styrket med en professor II-stilling og to rekrutteringsstillinger opprettet i tilknytning til ett av de tre temaområdene ved MultiLing (Flerspråklig kompetanse i et livsløpsperspektiv). Mira Goral fra The City University of New York vil være knyttet til forskergruppen i denne femårige professor II-stillingen, der fokuset for forskningen vil være afasi og flerspråkighet. Samtidig etableres det i 2016 en sosiokognitiv lab ved MultiLing, noe som vil bedre mulighetene for å gjennomføre eksperimentelle studier, blant annet ved bruk av teknologi for å måle øyebevegelser (*eyetracking*).

Etter at forskergruppen ble innlemmet i MultiLing, er gruppen altså blitt utvidet med flere stipendiater og forskere. Men dette er midlertidige stillinger, og gruppen er dessverre ikke styrket med personer i faste stillinger. Av de tre opprinnelige seniorforskerne med fast ansettelse ved Universitetet i Oslo, er det i 2016 kun Hanne Gram Simonsen igjen,⁸ en situasjon som må kunne karakteriseres som bekymringsfull på vegne av et fagfelt med stor samfunnsrelevans.

Veien videre

Inger Moen forsvarte sin doktoravhandling i 1985. Hun var eneforfatter, og avhandlingen ble ikke publisert. Om lag 30 år senere var flertallet av publikasjonene fra forskergruppen i klinisk lingvistikk og språktilegnelse artikler i internasjonale tidsskrifter (f. eks. Hansen, Simonsen, Łuniewska & Haman, under utgivelse; Knoph, Lind & Simonsen, 2015; Rodina & Westergaard, 2015; Simonsen et al., 2014). Dette viser en viktig side ved utviklingen av fagfeltet klinisk lingvistikk i Norge: fra nasjonalt eneforfatterskap uten publisering til flerforfatterskap, ofte på tvers av flere fagfelt og nasjoner, formidlet i anerkjente vitenskapelige kanaler.

Men fagområdet klinisk lingvistikk har i Norge også utviklet seg på andre måter. Både tverrfaglig samarbeid og internasjonalt samarbeid har vært viktig siden 1990-tallet, tverrfaglighet med Inger Moens og Hanne Gram Simonsens samarbeid med forskere innenfor naturvitenskap og medisin, og internasjonalt samarbeid både innenfor rammene av ICPLA og i tilknytning til nordiske og europeiske forskernettverk. Da forskergruppen ble innlemmet i MultiLing fra 2013, ble denne trenden styrket og utvidet på flere måter. For det første fortsatte samarbeidet med forskere fra det medisinske fagfeltet. For det andre økte samarbeidet på tvers av lingvistiske underdisipliner som tradisjonelt ikke har

⁸ Moen gikk av med pensjon i 2011, men var knyttet til forskergruppen fram til sin bortgang i 2015. Kristoffersen gikk over i en stilling utenfor Universitetet i Oslo i 2015, men fortsatte i forskergruppen som eksternt medlem.

samarbeidet i særlig grad. Og for det tredje ble den internasjonale profilen betydelig styrket med MultiLing. Det skjedde blant annet ved at senterets vitenskapelige råd består av toneangivende forskere fra nær sagt hele verden, og ved at senteret i stor grad rekrutterer internasjonalt til midlertidige forskerstillinger.

Da Inger Moen etablerte fagfeltet klinisk lingvistikk i Norge i 1989, var profilen på lingvistikken som fagfelt ikke ulik slik den var da faget fikk sitt første professorat med Alf Sommerfelt i 1931, med et sterkt fokus på kjernedisiplinene fonetikk, fonologi, morfologi, syntaks og semantikk. I løpet av de siste 25 årene har dette hegemoniet blitt utfordret, i takt med utviklingen mot mer tverrfaglighet og mer internasjonalt samarbeid. Det mener vi er en sunn utvikling. Samtidig håper vi det lingvistiske fokuset vil fortsette å ha en tydelig plass i forskning på språk- og talevansker i Norge i årene som kommer, til glede og nytte for så vel logopedisk praksis som lingvistisk teori- og metodeutvikling.

Takk

Mange tidligere og nåværende kollegaer har svart på spørsmål og gitt oss nyttige tilbakemeldinger på tidligere versjoner av artikkelen. Vi takker (i alfabetisk rekkefølge): Kirsten Bjerkan, Nina Gram Garmann, Ewa Haman, Pernille Hansen, Elisabeth Holm, Monica Knoph, Eli Qvenild og Janne von Koss Torkildsen. Ansvar for feil og mangler er vårt. Arbeidet med artikkelen er delvis finansiert av Norges forskningsråd gjennom ordningen Sentre for fremragende forskning, prosjekt nummer 223265.

Referanser

- Ball, M.J. & Kent, R.D. (1987). Editorial. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 1, 1–5.
- Ball, M.J., Perkins, M.R., Müller, N. & Howard, S. (2008). Introduction. I M.J. Ball, M.R. Perkins, N. Müller & S. Howard (Red.), *The handbook of clinical linguistics* (s. xxiii–xxxiv). Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Bastiaanse, R., Lind, M., Moen, I. & Simonsen, H.G. (2006). *Verb- og setningstesten (VOST)*. Oslo: Novus.
- Berntzen, K. (2003). *Syntaktisk flytting og setningsproduksjon hos norske Broca afatikere: En studie av sammenhengen mellom strukturelle faktorer*

- ved setninger og produksjonsevne sett i lys av "The Tree Pruning Hypothesis"* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Bergen.
- Bjerkan, K.M. (2000). *Verbal morphology in specifically language impaired children: Evidence from Norwegian* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.
- Bruhn, S.L. (2008). *Brocas afasi og agrammatisme: En studie av forståelsesvansker knyttet til setninger med ikke-nøytral leddstilling* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-20004>.
- Bøyum, M. (2016). *A new word association test for Norwegian. Implications for theories on the mental lexicon, and on language and ageing* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-55497>.
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic structures*. Haag: Mouton.
- Christiansen, B. (1985). Eksperimentalsykologiens fremkomst ved Universitetet i Kristiania. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 22, 697–709.
- Crystal, D. (1981). *Clinical linguistics*. Wien: Springer Verlag.
- Dalby, I. (2007). *Is verb inflection language dependent? A study of verbal morphology in Russian and Norwegian patients with Alzheimer's disease* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-16957>.
- Eilertsen, L.-J. (2014). Maintaining intersubjectivity when communication is challenging: Hearing impairment and complex needs. *Research on Language and Social Interaction*, 47, 353–379.
- Enderby, P. (1998). *Frenchay dysartritest*. (I. Nordli, K. Bjerkan, G.-I. Stabell-Kulø & I. Moen, oversettelse/tilrettelegging). Oslo: Novus. (Originalarbeid publisert 1983)
- Feilberg, J. (1982). *Ervervet afasi hos et barn. En beskrivelse av syntaks og dialog* (Magistergradsavhandling). Universitetet i Trondheim.
- Fenson, L., Marchman, V.A., Thal, D.J., Dale, P.S., Reznick, J.S. & Bates, E. (2007). *MacArthur-Bates Communicative Development Inventories. User's guide and technical manual*. Baltimore: Brookes.
- Frank, M.C., Braginsky, M., Yurovsky, D. & Marchman, V.A. (under utgivelse). Wordbank: An open repository for developmental vocabulary data. *Journal of Child Language*. doi: 10.1017/S0305000916000209
- Grimstad, M.B. (2011). *Brocas afasi og generativ syntaks: Trebeskjæringshypotesen (TBH) som forklaringsmodell for produksjonsvanskene til en agrammatisk Broca-afatiker* (Masteroppgave). NTNU.

- Hansen, P. (2011). *Atypisk konsonantproduksjon hos et norsk barn* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-30288>.
- Hansen, P., Simonsen, H.G., Luniewska, M. & Haman, E. (under utgivelse). Validating the psycholinguistic aspects of CLT: Evidence from Polish and Norwegian. *Clinical Linguistics & Phonetics*.
- Jakobson, R. (1941). *Kindersprache, Aphasie und allgemeine Lautgesetze*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Jakobson, R. (1968). *Child language, aphasia and phonological universals*. Oversettelse: A. R. Keiler. Hague: Mouton.
- Johannessen, R.M.B. (2010). *Spesifikke språkvansker og syntaktisk prosessering: En ERP-studie av barn med spesifikke språkvansker* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-25398>.
- Kirmess, M. & Lind, M. (2011). Spoken language production as outcome measurement following constraint induced language therapy. *Aphasiology*, 25, 1207–1238.
- Knoph, M.I.N. (2015). *Language assessment and therapy for verb-production impairments in multilingual aphasia* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.
- Knoph, M.I.N., Lind, M. & Simonsen, H.G. (2015). Semantic feature analysis targeting verbs in a quadrilingual speaker with aphasia. *Aphasiology*, 29, 1473–1496.
- Korpijaakko-Huuhka, A.-M. & Lind, M. (2012). The impact of aphasia on textual coherence: Evidence from two typologically different languages. *Journal of Interactional Research in Communication Disorders*, 3, 47–70.
- Kovalchuk, G. (2012). *Possibility for automatic diagnosis of specific language impairment using ERPs?* (Masteroppgave). Universitetet i Bergen.
- Kristoffersen, K.E. (2008). Speech and language development in cri du chat syndrome – a critical review. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 41, 179–202.
- Kristoffersen, K.E. (2009). Grammatical constructions in cri du chat syndrome: Findings from a case study. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 23, 858–871.
- Kristoffersen, K.E. (2012). Inflectional morphology in cri du chat syndrome – a case study. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 26, 120–134.
- Kristoffersen, K.E. (under arbeid). Gestural and lexical development in 5p-syndrome (cri du chat syndrome).

- Kristoffersen, K.E., Garmann, N.G. & Simonsen, H.G. (2014). Consonant production and intelligibility in cri du chat syndrome. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 28, 769–784.
- Kristoffersen, K.E. & Simonsen H.G. (2006). The acquisition of #/s/C clusters in Norwegian. *Journal of Multilingual Communication Disorders*, 4, 231–241.
- Kristoffersen, K.E. & Simonsen, H.G. (2012). *Tidlig språkutvikling hos norske barn. MacArthur-Bates foreldrerapport for kommunikatív utvikling*. Oslo: Novus.
- Kristoffersen, K.E., Simonsen, H.G., Bleses, D., Wehberg, S., Jørgensen, R.N., Eiesland, E.A. & Henriksen, L.Y. (2013). The use of the Internet in collecting CDI data – an example from Norway. *Journal of Child Language*, 40, 567–585.
- Lind, M. (2002). *Conversational cooperation: The establishment of reference and displacement in aphasic interaction. A Norwegian case study* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.
- Lind, M., Haaland-Johansen, L., Knoph, M.I.K. & Qvenild, E. (Red.). (2010). *Afasi – et praksisrettet perspektiv*. Oslo: Novus.
- Lind, M. & Kristoffersen, K.E. (2014). *Når språket svikter. Norsk grammatikk i et klinisk perspektiv*. Oslo: Novus.
- Lind, M., Simonsen, H.G., Hansen, P., Holm, E. & Mevik, B.-H. (2015). Norwegian Words: A lexical database for clinicians and researchers. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 29, 276–290.
- Lind, M., Uri, H., Moen, I. & Bjerkan, K.M. (2000). *Ord som ikke vil. Innføring i språkpatologi*. Oslo: Novus.
- Løchen, A. (1888). *Spøragsmaal vedkommende de afasiske sygdomme. En psykologisk afhandling*. Kristiania: Alb. Cammermeyer.
- Løver, M.A. (2015). *The ontogenesis of relative clauses in preschool children acquiring Norwegian* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-49266>.
- Magnussen, G. (2006). *Syntaktisk forståelse hos tre personer med Down syndrome* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-14353>.
- Meyer, K. (1994). *Fonologi i avvikende barnespråk: En analyse av fonologien til et barn med funksjonelt språkavvik* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Oslo.
- Michalsen, B.A. (1983). *“Mamma dum!” Språkstruktur og språkbruk hos en psykisk utviklingshemmet gutt* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Oslo.

- Moen, I. (1985). *Konduksjonsafasi: En fonologisk analyse av spontantalen* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.
- Moen, I. (1990). A case of the ‘foreign-accent syndrome’. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 4, 295–302.
- Moen, I. (1991). Functional lateralisation of pitch accents and intonation in Norwegian: Monrad-Krohn’s study of an aphasic patient with altered “melody of speech”. *Brain and Language*, 41, 538–554.
- Moen, I. (Red.). (1992). *Lingvistisk analyse av avvikende språk*. Oslo: Universitetet i Oslo, avdeling for anvendt lingvistikk og Bredtvet senter for logopedi.
- Moen, I. (1995). Nevrolingvistikken og studiet av språklig kompetanse. I C. Fabricius-Hansen & A.M. Vonen (Red.), *Språklig kompetanse – hva er det, og hvordan kan det beskrives?* (s. 129–141). Oslo: Novus.
- Moen, I. (2006). Analysis of a case of the foreign accent syndrome in terms of the framework of gestural phonology. *Journal of Neurolinguistics*, 19, 410–423.
- Moen, I. (2007). Production and perception of word tones in patients with brain damage. I M.J. Ball & J.S. Damico (Red.), *Clinical aphasiology. Future directions* (s. 125–135). Hove: Psychology Press.
- Moen, I., Becker, F., Günther, L. & Berntsen, M. (2007). An acoustic investigation of pitch accent contrasts in the speech of a Norwegian patient with the foreign accent syndrome. I J. Trouvain & W.J. Barry (Red.), *Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences (ICPhS 2007), Saarbrücken, 6–10 August, 2007* (s. 2017–2020).
- Moen, I., Lind, M., Simonsen, H.G., Qvale, K. & Skaar, B. (2001). *Afasi og språk* (cd-rom). Oslo: InterMedia, Universitetet i Oslo.
- Moen, I., Simonsen, H.G., Huseby, M. & Grue, J. (2001). The relationship between intraoral air pressure and tongue/palate contact during the articulation of Norwegian /t/ and /d/. I *Eurospeech-2001* (s. 265–268). Hentet fra http://www.isca-speech.org/archive/eurospeech_2001/e01_0265.html.
- Moen, I., Simonsen, H.G., Øksengård, A.R. & Engedal, K. (2004). Perception of the Norwegian word tones in patients with Alzheimer’s disease (AD). I *Proceedings of the 2004 IALP Congress*. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-21878>.
- Moen, I. & Skogdal, S. (2006). Foreign accent syndrome – en norsk pasient med “russisk” aksent. *Norsk tidsskrift for logopedi*, 52(4), 24–27.
- Moen, I. & Sundet, K. (1996). Production and perception of word tones (pitch accents) in patients with left and right hemisphere damage. *Brain and Language*, 53, 267–281.

- Mosgren, S. (2011). *En lingvistisk studie av the Bilingual Aphasia Test* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-30277>.
- Monrad-Krohn, G.H. (1947). Dysprosody or altered “melody of language”. *Brain*, 70, 405–415.
- Myhrum, M. & Moen, I. (2008). The Norwegian hearing in noise test. *International Journal of Audiology*, 47, 377–378.
- Myhrum, M., Tvette, O., Heldahl, M.G., Moen, I. & Soli, S.D. (2015). The Norwegian hearing in noise test for children. *Ear and Hearing*, 37, 80–92.
- Payne, E., Post, B., Garmann, N.G. & Simonsen, H.G. (under utgivelse). The acquisition of long consonants in Norwegian. I H. Kubozono (Red.), *The phonetics and phonology of geminate consonants*. Oxford: Oxford University Press.
- Peppé, S., Martínez-Castilla, P., Coene, M., Hesling, I., Moen, I. & Gibbon, F. (2010). Assessing prosodic disorder in five European languages. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 12, 1–7
- Perkins, M.R. (2011). Clinical linguistics: Its past, present and future. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 25, 922–927.
- Powell, T.W. & Ball, M.J. (2009). Foreword. I T.W. Powell & M.J. Ball (Red.), *Clinical linguistics. Critical concepts in linguistics* (s. xxix–xli). London: Routledge.
- Ragnarsdóttir, H., Simonsen, H.G. & Plunkett, K. (1999). The acquisition of past tense morphology in Icelandic and Norwegian children: An experimental study. *Journal of Child Language*, 26, 577–618.
- Ribu, I.S.B. (2012). *An image is worth a thousand sounds? On imageability and phonological neighborhood density effects in speech processing* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-33546>.
- Ribu, I.S.B., Simonsen, H.G., Løver, M.A., Strand, B.-M. & Kristoffersen, K.E. (under arbeid). N-LARSP: A developmental language profile for Norwegian. I M. J. Ball, D. Crystal & P. Fletcher (Red.), *More languages of LARSP*. Bristol: Multilingual Matters.
- Rodina, Y. & Westergaard, M. (2015). Grammatical gender in bilingual Norwegian-Russian acquisition: The role of input and transparency. *Bilingualism: Language and Cognition*. doi:10.1017/S1366728915000668
- Romøren, A.S.H. (2011). *Stødige skritt på tonale føtter? Tonelagsproduksjon hos barn med typisk utvikling og barn med høytfungerende autisme* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-28591>.

- Selås, M. & Helland, W.A. (under utgivelse). Pragmatic language impairment in children with Noonan syndrome. *Clinical Linguistics & Phonetics*.
- Simonsen, H.G. (1990). *Barns fonologi: System og variasjon hos tre norske og et samoisk barn* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.
- Simonsen, H.G. & Bjerkan, K.M. (1998). Testing past tense inflection in Norwegian: A diagnostic tool for identifying SLI children? *International Journal of Applied Linguistics*, 8, 251–270.
- Simonsen, H.G., Kristoffersen, K.E., Bleses, D., Wehberg, S. & Jørgensen, R. (2014). The Norwegian Communicative Development Inventories – reliability, main developmental trends and gender differences. *First Language*, 34, 3–23.
- Simonsen, H.G., Kristoffersen, K.E., Lind, M., Garmann, N.G., Dalby, I., Henriksen, L.Y. & Eiesland, E.A. (2010). *Forsker, veileder og nettverksbygger – en faglig-biografisk omtale av Inger Moen*. Hentet fra <http://www.hf.uio.no/iln/forskning/grupper/klinisk-ling/aktuelle-saker/festseminar-inger/index.html>.
- Simonsen, H.G. & Lind, M. (2002). Past tense expression in a Norwegian man with Broca's aphasia. I F. Windsor, M.L. Kelly & N. Hewlett (Red.), *Investigations in clinical phonetics and linguistics* (s. 45–56). Mahwah, NJ & London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Simonsen, H.G. & Moen, I. (2004). On the distinction between Norwegian /ʃ/ and /ç/ from a phonetic perspective. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 18, 605–620.
- Simonsen, H.G., Moen, I. & Cowen, S. (2008). Norwegian retroflex stops in a cross linguistic perspective. *Journal of Phonetics*, 36, 385–405.
- Simonsen, H.G., Moen, I., Øksengård, A.R. & Engedal, K. (2004). Processing of verbal morphology in Norwegian speakers with Alzheimer's disease (AD). I *Proceedings of the 2004 IALP Congress*. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-21877>.
- Strand, B.-M.S. (2015). "Jeg lese denne" – *Root infinitives in Norwegian child language and the functions of finiteness* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-50264>.
- Tesak, J. & Code, C. (2008). *Milestones in the history of aphasia. Theories and protagonists*. Hove & New York: Psychology Press.
- Torkildsen, J.v.K. (2008). *Lexical processing in typically and atypically developing toddlers. Insights from event-related brain potentials* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.
- Torkildsen, J.v.K., Sannerud, T., Syversen, G., Thormodsen, R., Simonsen, H.G., Moen, I., Smith, L. & Lindgren, M. (2006). Semantic organization

of basic level words in 20-month-olds: An ERP study. *Journal of Neuro-linguistics*, 19, 431–454.

- Wium, K. (2006). *Preteritumsbøying og verbforståelse hos tre personer med cri du chat-syndrom: Eksperimentelle data* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-14349>.
- Uri, H. (1988). *Når språket ikke er der lenger: En lingvistisk studie av Brocas afasi* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Oslo.
- Uri, H. (1997). *Comprehension in non-fluent aphasia compared to comprehension in other population groups* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.